

Szerelmem, Hegedűs Imre János:
Székelyország *Székelyország – Szerelmes földrajz*, második, bővített kiadás, Magyar Napló Kiadó, 2017.

Ha rajtam múlna, olyan „szerelmes” művekből oktatnám az iskolákban egy-egy tájegység, etnikum, ország vagy akár kontinens földrajzát, mint amilyen Hegedűs Imre János *Székelyországa*. Ez a könyv jóval többet nyújt, mint pusztán objektív tárgyismeretet: benne van az ember is a maga vágyaival, ragaszkodásával, rajongásig fokozott szeretetével.

A székelyföldi gyermek- és ifjonti éveire emlékező író vallomásából megtudjuk, hogy arrafelé a megélhetésért keményen meg kellett küzdeni: „Magam is, kamasszá cseperedve, éppen Somosbércen szántottam egész nap olyan kemény földet, hogy estére Bimbó és Boglár véreset pisilt.” Ám az író azt is hangsúlyozza, hogy a mostoha természeti körülményekkel folytatott szakadatlan harc ellenére az önelátó létmódnak, közösségi életformáknak megvoltak a maguk szépségei is: „nincs olyan tettük, mozdulatuk, cselekedetük, amelyet ne fonnának-szönének népdalszövegbe.”

Hegedűs Imre János színesen, mégis életszerűen varázsolja elénk Székelyország geográfiáját, a székelység világát. Miközben önnön lelkén átszűrte „impreszionista” tájképekbe ágyazott kultúrtörténetet is ír, népi bölcsességekkel, hasznos tudnivalókkal és kuriózumokkal teli világba kalauzolja olvasóit. Történelmünk olyan intim mozzanatait, epizódjait is feltárnak az események forgatagában, amelyeket kizárólag a közösségi emlékezet őrizhetett meg.

Sokat elárul a könyv szerzőjének lelkivilágáról, ahogy – Székelykeresztúr, Héjjasfalva, Fehéregyháza, Nagy-Küküllő térségét forradalmasító időkben pásztázva – tudunkra adja: itt járt a szabadság és a szerelem poétája, Petőfi Sándor, akinek „a trombita hangja, az ágyúdörej volt a halálfuga”.

A kíváncsi utazó, aki errefelé mulatja az idejét, akaratlanul is belebotlik Rapsonné borzongató legendájába, lépten-nyomon találkozik a nép ajkán élő szebbnél szebb mondákkal. A szerző többnek nyomába is ered; keresi, kutatja, mi rejlik egy-egy kifejező név mögött, mi a forrása ennek vagy annak a történetnek, legendának.

A környéket járva, valóságos irodalmi felfedezőútra invitál bennünket az író. Sóváradon született

Király László, a Kis-Küküllő forrásvidékén (Parajdon) élt gyermekkorában Áprily Lajos. Korond Páll Lajos költő, festőművész révén került be az irodalomtörténetbe. Farkaslaka Tamási Áron szülő- és nyugvóhelye. Simánfalván látta meg a napvilágot, Székelyudvarhelyen él Farkas Árpád. A nagygalambfalvi Kányádi Sándor költészetébe beépült minden magyar lelkébe, tudatába. Bettfalván született Tompa László.



Hegedűs Imre János szabadon mozog múlt, jelen és remélt jövő idősíkjai között. Sorra-rendre bukkannak felszínre a szólások, a közmondások, a regölések, a találós kérdések, a népdalok, a balladák és az olyan téli foglalatosságok, mint a fonás és a szövés. „Ének-kultúránk, amelyből a Kodály-iskola kinőtt, itt született, s a további gyakorlótere a keresztelő, a lakodalom, a szüreti bál, a regruta bál, a farsangi táncmulatság.”

Erdővidék bemutatása a népmesék gyakori motívumával indul. Ez a „szürrealista népmesei abszurd” ugyancsak ráillik erre a vidékre, hiszen „itt nyíltak ki Kriza János Vadrózsái; innen indult világhíró útjára a ’bércre esett fa’, Bölöni Farkas Sándor; itt nyugszik a népmonda szerint Attila hun király kedves felesége, Réka (Rika).” Valóság és fikció keverednek-kavarognak színesen, nincs éles határvonal a két szféra között.

A székelységet (natio Siculica) évszázadokon keresztül önálló-különálló (?) etnikumnak tartották. A jogrendszer meg is különböztette Erdély három nációnál: a magyart, a székelyt és a szászt. „A középkori dinasztiák magyar királyai, de később az erdélyi fejedelmek is jelentős kiváltságokat adományoztak a gyeptűvédő székelységnek.” Felemelő eseményeket is emlékezetében őriz Erdővidékről az utókor. 1848–49-ben Gábor Áron két vashámort is működtetett itt, ágyúkat öntetett, ágyúgolyókat gyártatott. De nem feledkezhetünk meg a történelem sötét fejezeteiről sem. 1944. szeptember 26-án román fasiszták, a Maniu-gárda tagjai törtek rá Szárazajta lakosságára, „ártatlan embereket mészároltak le”. Nagyajtáról származott Moyses Márton fiatal költő, matematikus, aki diáktársaival az 1956-os forradalmárok megsegítésére indult. Tűzhalállal tiltakozott a román kommunista diktatúra ellen – éppúgy, mint Jan Palach a cseheknél. Évszázados protestáns hagyomány követelte minden családtól, hogy egy fiúgyermeket

a tudománynak szenteljen. Apáczai Csere János neve illik ide mindenekelőtt. Mellé pedig Páskándi Gézáé, aki *Tornyot választok* című drámájában örökítette meg a nagy tudós alakját.

Erdővidék jeles fia Baróti Szabó Dávid (1739–1819), aki Berzsenyi Dániel és Vörösmarty Mihály fellépését tette lehetővé. Kazinczyval és Batsányi Jánossal indították el az első magyar szépirodalmi folyóiratot, a kassai Magyar Museumot (1787). Erdővidék emblematikus alakja Benedek Elek (1859–1929), a nagy meseíró, kritikus, lapalapító.

Hegedűs szerelmes földrajzának következő tájegysége Háromszék. Dózsa György és Mikes Kelemen háromszéki: az előbbi Dálnokon, az utóbbi Zágomban született. Felső-Háromszék két jeles tudós is adott a nemzetnek: Bod Pétert és Apor Pétert. Az e tájékról származók közül többen alkottak maradandót az irodalomban. Néhány név a sok közül: Szacs vay Sándor, az első jelentős magyar újságíró, Ignác Róza, Jancsó Benedek, Aranka György, Veress Dániel, Beke György, Csiki László, Fábrián Ernő, Lőrincz László, Gazda József. Szabó Dezső *Az elsodort falu* című regényének főhőse a barátosi református pap, Szabó Jenő, az író testvére, aki a regényben Farczádi Jenő néven szerepel.

A képzőművészetben Barabás Miklós, Veress Pál, Ifj. Cseh Gusztáv, Deák Ferenc, Plugor Sándor, Baász Imre, Hervai Katalin, Vinceffy László neve kívánczik feltétlenül ide.

Ismert szomorú tény: „Erdély, a Székelyföld évszázados etnikai arcát tömeges betelepítésekkel és közigazgatási újrafelosztásokkal zúzta és zúzza szét a román hatalom.” A decentralizációnak azonban az lett a kedvező következménye, hogy a vidéki városokban új irodalmi központok jöttek létre.

Csík(ország)nak „véres a múltja, küzdelem a jelen, de erős hittel néz szembe a jövővel.” Több mint érdekes, hogy Gyergyószentmiklósról „1668-cal kezdődően örmények telepedtek át Moldvából, ahol 400 évig éltek. Két sokat szenvedett nép találkozott, talált egymásra.” Zsögödön élt Zsögödi Nagy Imre, a kiváló székely festő. A gyergyószárhegyi Lázár kastélyban művésztelep működik. Erdély és minden más magyar vidék művészei találkoznak ott, ahol a nagy fejedelem, Bethlen Gábor gyermekkorát töltötte. Csíksomlyó pedig olyan szakrális hely a kato-

likusok számára, mint a protestánsoknak Debrecen. Helytállást, kitartást, patriotizmust tanulhatunk a csíkiaktól.

Átlépve Marosszékre, megállapíthatjuk: Marosvásárhely a Bolyaiak városa. És a Teleki Tékáé, Borsos Tamásé, Bernády Györgyé, Sütő Andrásé, Székely Jánosé, Kincses Elődé. Bolyai akkor dolgozott a háromdimenziós tér elméletén, akkor rakta le (Lobacsevszkijjal egy időben) a hiperbolikus geometria alapjait, amikor Európa lakosságának egy jelentős része még analfabéta volt. Marosvásárhelyen hosszú évszázadokra tekint vissza az oktatás története.

Újabb fontos állomásunk Marosvécs, az erdélyi magyar irodalom Széphalma. A marosvécsi vár utolsó tulajdonosa a Kemény bárói család, utolsó gazdája pedig báró Kemény János (1903–1971) volt. Az a legendás irodalomszervező, aki, mint ismeretes, 1926-ban baráti hangú levélben kérte Erdély legkiválóbb íróit, hogy látogassanak el kastélyába, és tartsanak szimpóziumot az erdélyi kultúra megújításának lehetőségeiről.

Befejezésül ne feledkezzünk meg a legkiszolgáltatottabb helyzetben lévő népcsoportról, a csángókról, akiknek „az általánosnál erősebb az immunrendszerük, [és] ez a rezisztencia kitermelte bennük az ártó, mostoha körülményekkel szemben a védettséget, a viszonyulások bonyolult kapcsolatrendszerét.” Gróf Teleki József a XVIII. század végén igen érdekes jellemzést ad a Gyimes és Moldva közti átjáróban élő lakosságról: „A Luncaban, közel a Passushoz lakosokra találsz... Székellyek, Csíkból vonták meg ide magokat, némellek Moldvából is jöttek vissza az ki vándorlott Székellek. Ezen lakosokat Tsangoknak szokták nevezni: juhok és egyéb marhát is tartanak.” Eszerint visszatelepültek is éltek Gyimesben. Át kell lépni hát nekünk is a határt, és keresni a mai Románia területén szétszórva élő magyar testvéreinket.

A kenyérkereset ma Nyugat-Európába úzi a csángókat. „Janicsár” papokat képeznek Iasiban; a moldvai csángók teljes beolvasztása kormányprogram. Az Európai Tanács veszélyeztetett népcsoportnak minősítette a csángóságot.

A moldvai csángók roppant nehéz korszakokat éltek és élnek át. Létezésük mély katolikus hitük gyümölcse, a magyar sors egyik csodája.

Aniszi Kálmán